

Hleba, Edmund

V službách cirkvi a národa

In: *Literatury v kontaktech : (jazyk - literatura - kultura)*.
Pospíšil, Ivo (editor); Zelenka, Miloš (editor). 1. vyd. Brno:
Masarykova univerzita, 2002, pp. 57-61

ISBN 80-210-2841-6

Stable URL (handle):

<https://hdl.handle.net/11222.digilib/133296>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

V službách cirkvi a národa

EDMUND HLEBA (PREŠOV)

Do histórie slovenského národnobuditeľského pohybu v 1. polovici 19. storočia sa zapísali nielen školské ustanovizne v Bratislave, Levoči, Kežmarku, Prešove, Banskej Štiavnici a v nich existujúce študentské spoločnosti, v ktorých sa mládež aktivizovala na poli národnom, politickom a literárnom, ale aj mnohé ďalšie mestá a obce, ktoré zásluhou učiteľov a kňazov udržiavali medzi pospolitým ľudom plamienok národného zápalu, šírili ho a upevňovali aj prostredníctvom nedeľných škôl a spolkov miernosti. Centrom takéhoto pohybu bola aj neveľká obec pri Liptovskom Svätom Mikuláši, Trnovec a v ňom evanjelická fara, na ktorej sa často schádzavali rodoľubovia, aby sa vzájomne informovali o možnostiach spoločných podujatí na „národa roli dedičnej“. Za tamojším evanjelickým farárom Jánom Lehockým a jeho manželkou Miloslavou, poprednou národovkyňou, prichádzali sa radiť a kuť plány do budúcnosti Ľudovít Štúr, Michal Miloslav Hodža, Janko Francisci – Rimavský, Pavol Dobšínský, Ján Drahotán Ondruš, Ľudovít Hroboň, no najčastejšie Samo Bohdan Hroboň, rodák z neďalekej Liptovskej Sielnice, najsvojráznejší a najoriginálnejší básnik slovenského romantizmu, predstaviteľ jeho mesianistického krídla. Blízkosť Liptovského Svätého Mikuláša, v ňom pôsobenie Gašpara Fejérpatakyho-Belopotockého, divadla a spolku Tatrin umocňovali národný zápal tých, čo v prostredí trnoveckej fary kuli plány o tom, ako vzdelávať pospolitý ľud, dvíhať jeho politické uvedomenie a odstraňovať sociálnu biedu a zaostalosť. Túto ich činnosť s veľkou nevôľou sledoval liptovský komisár Rakovský, usilujúci sa rôznymi nezákonnými prostriedkami paralyzovať ich aktivitu. Keď v meruôsmom roku Samo Bohdan Hroboň v okolí Liptovskej Sielnice a Trnovca búril ľud, aby si od pánov pýtal hory, brat Ľudovít ho upozornil, že zle obstojí, lebo Rakovský veľmi ostro sleduje jeho činnosť. „Hory sedliakom nedajú do rúk, lebo v terajšom čase je to jediná studnica v krajine, z ktorej čerpať a zalievať chcú nedostatky“ napísal mu, aby ho odviezol celkom od buričských nálad.

Medzi Jánom Lehockým a Samom Bohdanom Hroboňom vzniklo v priebehu rokov silné priateľské puto, prerastajúce do podoby familiár-

nych vzťahov. Duševne rozpoltený básnik, neustále zápasiaci sám so sebou i okolitým svetom, po celý život hľadajúci dôkazy o Božej existencii, upevňoval sa vo svojej viere v Boha, ale i v službe národu zásluhou trnoveckého „bašika“ Jána Lehockého. V rozhovoroch s ním a s jeho manželkou, povedané slovami básnika „ženy to naozaj ideálnej, spojujúcej so silou ducha útlonit ženský a krásu duše i tela“, nachádzal silu a oporu na svojej ceste k Bohobystovi či Trojbystovi, ako mu do tohoto pomenovania splynul Otec, Syn a Duch svätý, pri riešení tých otázok a problémov, ktorými sa zaoberal už na štúdiách v Levoči v úvahe Nesmrteľnosť. V nej si položil otázku, či keď odumrie telo, zahynie spolu s ním aj duša, alebo žije naďalej. Kým spočiatku stál na platforme materialistickej, tvrdiac, že spolu s telom zaniká aj duša, v závere úvahy sám seba presvedča o tom, že duša žije, lebo je božskej podstaty. S Jánom Lehockým udržiaval kontakty i vtedy, keď ten trpel za svoje národné povedomie vo väzení v Debrecíne, ba neraz sa musel ukrývať i pred maďarskou guerillou. Nikdy neobišiel trnoveckú faru, lebo to bolo miesto, v ktorom nachádzal duševnú rovnováhu ako aj inšpirácie pre poéziu.

V širokom okolí Liptovského Svätého Mikuláša bol Ján Lehocký známy ako neohrozený zástanca práv slovenského národa. Bol jedným z účastníkov tatrínskeho zhromaždenia, ktoré vo svojom programe malo aj podporu uzákonenej spisovnej slovenčiny, ba patril roku 1845 k zakladajúcim členom Matice slovenskej a slovenských gymnázií. Roku 1865 sa zaslúžil o postavenie sypane v obci a o rok neskôr aj o obnovu nedeľnej školy, v ktorej sa podujal na úlohu prednášateľskou činnosťou vzdelávať pospolitý ľud, poukazovať na zhubný vplyv alkoholizmu a na šírenie a upevňovanie národného povedomia. Pri 50-ročnom kňazskom jubileu roku 1879 ho básňou oslávil Samo Bohdan Hroboň, ktorou vzdal hold kňazovi a národnokultúrnemu pracovníkovi za celoživotné úsilie a nekompromisné postoje pri obrane národných záujmov.

Pri pohľade na Hroboňovu básnickú „Oslavu života...“ sa presvedčame o tom, že ňou vzdáva hold nielen Jánovi Lehockému, kňazovi a predstaviteľovi evanjelickej cirkvi, ale aj Bohu, lebo On mu bol vždy hlavným inšpirátorom tvorby. V krušných chvíľach života, v ktorých sa pričasto zmietať, bol mu trnovecký farár spiritus agens i movens, posilou a vzpruhou pri prekonávaní všetkých ťažkostí, ktoré na neho doliehali v tatranskej samote, do ktorej sa bezmála na päťdesiat rokov utiahol, sklamaný v láske k českej vlastenke Bohuslave Rajskej a zo situácie, v ktorej sa slovenský národ nachádzal. Ján Lehocký bol mu nielen osobným priateľom, ale aj radcom a utešiteľom vtedy, keď sa ho zmocňovala beznádej,

skepsa, ba aj zúfalosť, že krívd vôkol neho je viac ako pravdy a práva. V rozhovoroch s ním sa upevňoval vo viere, že jeho Bohobyst raz zasadne na ľudský aj národný oltár a vytúženým pokojom obšťastní ľudské pokolenie. Vo chvíľach samoty a depresie, ktorá sa ho pričasto zmocňovala, sa utiekal k trnoveckému bašikovi, lebo jeho slovo o Bohu mu bolo živou vodou, prameňom, z ktorého každý dúšok mu dodával mocnejšiu vieru, že ťažkosti, ktoré na neho doliehajú, ľahšie prekoná s jeho pomocou. Toto Božie slovo prijímal Samo Bohdan s pokorou, lebo jeho velebu nachádzal vôkol seba v každom kameni, kvietku, strome, rastline, v zurčiacich potôčikoch či tatranských balvanoch. Za všetku útechu, ktorú mu Ján Lehocký roky poskytoval, odvd'áčuje sa mu veršami, v ktorých vyzdvihol jeho poslanie na poli kňazskom i národnom.

OSLAVA ŽIVOTA

Jána Lehotského, jubilárneho kňaza cirkve vieroslavnej, zložená na pamiatku jeho jubileum, ktoré sa vydržiavalo dňa 3. júla 1879

Ide búrka hore hájmi, po kamennom hromy dunia,
nie to búrka, nie to hromy – to mažiare, zvony zunia.
Pozdechova zvonohudba s mažiarami zahučala,
od Trnovca hore hájmi až do grúňov zaduňala.
Zavčas rána s tichým dažďom padlo Božie požeňnanie,
a teraz vo jasnom slnci Trnovec sa Bohu kľania.
V tom Trnovci pod hájmi, medzi poľnými vrškami,
plesajúci ľud sa hrmie do kostola zástupami.
V tom Trnovci ruže ľalie vykvitli na starca tvári,
liet päťdesiat slúži Pánu pfi jeho svätom oltári.
Liet päťdesiat vychováva národu a cirkvi deti,
v temnej noci často nášho podo Tatrou svetlo svieti.
S kyjom v ruke čaká vlkov čo sa do ovčince derú,
životom za ovce váži a za svätej Trojce vieru.
Zaľúbil si ženích večný Jana svojho od mladosti,
daroval mu do manželstva milokrásny kvet ľúbosti.
Po boku mu hviezda ranná Miloslava sa zajasla,
žeby slnce rodu vyšlo, za zorami priam zahasla.
Žeby matkou národovkyň, dcérou národu sa stala,
u Trnovce podo lipou večnú ložu si ustlala.

A Pán života i smrti keď Janovi srdce skrušil,
slzy kaju a zármutku slncom novým zazосуšil.
Nad Trnovcom na tom vršku spod Kriváňa presadená,
rastie jabloň novej krásy, matka detí zradostená.
Plače Jana prameň nový otvorili pre rodinu,
česť a chválu za to vzdáva Bohu Otcu Hospodinu.
Bo Boh večný sám sa nový vo človečích pokoleniach
svetmi, vekami sa sloví, javí všetkých vo stvoreniach.
S nami plače a narieka tvárou Boha i človeka,
s nami zhára, s nami zmára a zas v život sa vyvára.
I s tebou nad prvou ženou plakal aj i nad materou,
i nad otcom a národom, i nad svätej Trojce vierou.
S tebou dva razy vynáral a slzami sa zamáral,
keď si Syna Boha s nami pochovával pod Tatrami.
Nech spočívá v žertvu tichú za národ a za rodinu,
ty vo slávu nes sa novú k Bohu Hospodinu.
Máš dvoch synov aj i dcéru, máš aj zaťa i nevestu,
s deťmi deti svojich ideš k večnej slávy Božej mestu.
Po boku ti požehnaná matka detí zradovaná,
po boku ti cirkev plesá – otvorené máš nebesá,
chrám tvoj všetkým otvorený dnes ti bude vnebesený.
Tvoj chudobný oltár bude sťa ten zlatý skviet' sa v Pánu,
otvor Pane nad Trnovcom nebies večných novú bránu.
V tom Trnovci pod hájami, medzi poľnými vrškami,
plesajúci ľud sa hmie do kostola zástupami.
Dvoch vidiekov starší bratia, kňazia, národ idú s tebou,
skláňať sa tam před oltárom predo božstva Prevelebou.
Skláňajte sa zástupovia, kňazia boží víťazovia,
slavoslávou Hospodina nech zem nebo sa obnovia.
Neste vence, neste dary a modlitieb svätě zbory,
neste ich na oltár zemský, Pánu nebies ich darujte,
ohňom Ducha v obeť svätú pred Bohom ich zožertvujte.
Sťa ten anjel v nebi Slávy, ktorý zlatom na oltári
prosby svätých kaderiami obetuje Božej tvári.
Keď z oltára toho vezme oheň svätý ten nebeský,
a zvrhne ho dolu k zemi, tu zahoria hromoblesky.
Že by celá zem sa triasla, predo slávy bohom žasla.
Nám nech búra Ducha prijde, hromy, blesky, zemetrasy,
nech zvestujú deň kajania a deň rodu nášho spasy.

Hore srdcia s Janom našim, znejte spevci, pejan nový,
odo Tatier a Dunaja a rodovlasťou Christa slovy.
Tu vlasť naša je slovesnká, nám od Boha darovaná,
nech i tvojím mučeníctvom Jano bude požehnaná.
Tu kolíska je Slavianov, všetky Slavian pokolenia,
nech tu v jednu vlasť a cirkev, v jeden národ sa premenia.
Hore srdce Jano bät'a, nech dni tvoje sa nekráťa,
ale rastú v tom rastúcom Christu Bohu všemohúcom.
Ži nektárom, ambrosiou, Bohu rosou a hostiou.
Ujmou krve, ujmou tela, rasť do nebeského cela.
Ži miernosťou, pobožnosťou, trpelivou ži vernosťou,
predolievaj i starobu i nemoci Boha cnosťou.
Obnovuj sa by orlica a z večernice dennica
a spod nebies našich stánu v nadnebesá mesta k Pánu.
Vôňu rady aj umenia sielaj v Tatry pokolenia,
neprestávaj s ľuďom svojim nebu vzdávať slávoenia.
Ukazuj nám strom života v novej zemi samorastný,
nadou riekou Svätoduha v Synu Božom bohovlastný.
Každý mesiac ovocinu nám ponúka na hostinu,
inú krásu Bohu javí, inou silou svety zdraví.
Už na zemi tej stamúcej preňho ešte vždy mladnúcej,
v zemskom živle sa podáva, večne živá Bohu sláva.
Ba aj listy tohto stromu za národov uzdravenia,
z večna neba vždy spadajú pre veriace pokolenia.
Listy Písma, listy dogmy celocirkve všerastúcej,
listy vedy, krásy, cnoty svätudušne slnejúcej.
Tým sa listím, tým ovocím omladzuj pre nebies veky,
tým pretvaruj v rode zemskom jedy besov za všeliaky.
Ži tým stromom a lieč národ na smrť chorý, odsúdený,
bude s tebou žiť na zemi, s tebou bude vnebesený.

Pozn. Báseň sa nachádza v rukopisnej pozostalosti S.B. Hroboňa, LAMS Martin, 44 K 30.